

anliggende, hvorved det efterhånden underordnedes et samlet strategisk system. Dette bevirkede, at der skete en differentiering af fæstningernes funktioner, hvilket igen som resultat havde ændrede udformninger i fortifikationen.

Resultater af denne art er langt fra uden interesse; men de danner en helt utilstrækkelig baggrund for at besvare problemstillingen – hvilket forfatteren klogeligt da heller ikke forsøger. Med en ikke ringe overraskende effekt meddeler han blot i bogens slutning, at han snarest vil offentliggøre endnu et bind, hvori alle de i forhold til problemstillingen interessante spørgsmål af økonomisk og social art vil blive behandlet. En indholdsfortegnelse til dette interessante bind findes s. 329–30, og den ser virkelig spændende ud. Da fremstillingen i dette bind må anses for en helt nødvendig del af svaret på problemstillingen, kan det kun betegnes som uheldigt, at det endnu ikke foreligger. Før dette er tilfældet, er det derfor heller ikke muligt at foretage en egentlig vurdering af den del af undersøgelsen, der her fremlægges.

Det er således snævert med den største forventning, man imødeser fremkomsten af den lovede fortsættelse. I mellemtiden kan man glæde sig over, at dr. Eichberg har taget dette forsømte forskningsområde op til behandling, ligesom man har en helt umiddelbar nytte af den s. 284–88 aftrykte fortegnelse over militærtekniske specialudtryk med oversættelse til klart sprog. Den vil udfylde et ægte savn hos mangen militært interesseret faghistoriker.

Knud J. V. Jespersen

J. S. Kepler: The Exchange of Christendom. The International entrepôt at Dover, 1621–1651. Leicester University Press 1976. 191 s. £ 7.50.

Det hjørne af Englands økonomiske historie i 1600-tallet, den amerikanske historiker J. S. Kepler har valgt som emne for sin *dissertation*, savner trods sit begrænsede omfang hverken interesse eller betydning. Begunstiget af sin neutralitet under hovedparten af trediveårskrigen lykkedes det ved toldbegunstigelser at opbygge et konkurrencedygtigt entrepôt i Dover, hvor de krigsførende magter kunde benytte engelsk tonnage til transport af varer og penge, det sidste specielt med henblik på overførsel fra Spanien af kapital til krigsskuepladsen i Flandern. Navnlig i årene efter genåbningen af den spansk-nederlandiske konflikt 1621 og efter krigsudbruddet mellem Spanien og Frankrig 1635 profiterede Dover – og den engelske krone og dens toldforpagtere – i høj grad af denne trafik. I sit afsluttende kapitel forsøger dr. Kepler at vurdere Dover-entrepôt'ets økonomiske betydning for England; i kulminationsårene op mod 1640 synes denne virksomhed at have beslaglagt omtrentligt halvdelen af den engelske handelstonnage og de vareværdier, som re-eksporteredes fra Dover, at have svaret til ca. 30 % af den samlede eksport fra London og landets *outports*. Et minus var det dog, at beskyttelsen kan antages at have begunstiget Englands konkurrenter i produktion og omsætning af *new draperies*. Freden 1648 fjernede foreløbig betingelserne for denne engelske tramskibsfart; nederlænderne viste påny deres konkurrencedygtighed på fragtmarkedet, og først søkrigene mod Nederlandene og den fulde udbygning af navigationsakterne efter 1660 gav muligheder for mere varig og stabil genopbygning og ekspansion.

Det er forfs. tese, at den engelske politik i Dover blev tilrettelagt under hovedhensynet til kronens og toldforpagternes økonomiske interesser, og at udviklingsforløbet i Dover altså i en vis udstrækning var afhængigt af regeringens forholdsregler. Hovedparten af bogen beskæftiger sig med bevisførelsen på politisk og handelspolitisk plan for hovedsynspunktet – og som helhed overbevisende. Derimod savner man fortrolighed med

den internationale litteratur, der formentlig kunde have givet den engelske specialundersøgelse noget dybere dimensioner og måske også have bidraget til nuancering af forklaringskomplekset og af det økonomiske forløb (f. eks. ved sammenligninger med Hamburg, som jo ligeledes nyttiggjorde sig sin neutralitet). Alt i alt er der dog tale om en undersøgelse, præget af soliditet, men næppe altid af overraskende resultater.

E. Ladewig Petersen

Astrid Hegardt: Akademiens spannmål. Uppbörd, handel och priser på Uppsala universitet 1635–1719. Acta Universitatis Upsaliensis C: Organisation och historia. Uppsala 1975. 319 s.; s.kr. 76,50.

Fremfor at fremstille en traditionel universitetshistorie i forbindelse med Uppsala universitets jubilæum har man med heldig hånd valgt at udsende en serie af specialundersøgelser over enkelte emner med udgangspunkt i det omfattende universitetsarkiv. Der er tale om undersøgelser af enkelte fagområders historie, af rekrutteringen af lærere og studenter osv., men – med udgangspunkt i universitetets godsarkiv – også om prishistoriske studier. Til de sidste hører docent Håkan Lindgrens raffinerede undersøgelse af 'Spannmåls-handel och priser vid Uppsala akademi 1720–1789. En prövning av markegångstaxornas källvärde' (1971) og nu også om dr. Astrid Hegardts ikke mindre dygtige afhandling, som måske endda holder mere end titlen giver løfter om.

Det er nemlig klart, at forfs. hovedansigende har været (Mellem)sveriges placering i 1600-tallets omstridte kriser. Alligevel optages hovedparten af afhandlingen af en indgående og nødvendig diskussion af de organisatoriske og markedsmæssige rammer om prisdannelsesprocessen og af materialets repræsentativitet til belysning af hovedformålet; det er vel muligt, at afhandlingen i international sammenhæng vilde have vundet ved at henvise denne diskussion til ekskursioner. Men hovedresultatet synes at stå fast: at det storgodsejende Uppsala universitet fra 1660'erne blev ramt af varig indtægtsnedgang, mindre på grund af prisfald end som følge af nedadgående driftsudbytte, en nedgang som fortsatte frem til 1700-tallet.

Undersøgelsen følger således på ny og overbevisende måde Sverige ind i billedet af de euroæiske depressionsperioder i 1600-tallet, selvom krisevirkningerne nok må siges at indtræffe relativt sent. Selvom der er blevet fremført berettiget metodisk og teknisk kritik mod Astrid Hegardts afhandling (bl. a. hvad angår kvaliteten af det korn, Uppsala universitetet solgte til bryggere i Stockholm, mod hendes aversion mod anvendelse af deflaterende, internationale møntsorter osv.; jf. Håkan Lindgren i *SHT* 1976, s. 215–20) er der ubestrideligt tale om en dygtigt gennemført og overordentligt værdifuld undersøgelse, også fra internationale perspektiver. Et andet af ankepunkterne gjaldt forfs. lidt hastige affærdigelse af Heckschers prisdata 1646–80, som bl. a. hentede sit stof fra 'Likvidationskommissionens' akter i forbindelse med reduktionerne i 1680'erne. Det er formentlig rigtigt, at dette materiale – når de enkelte lokale serier isoleres – vilde kunne kaste lys over Upsalamaterialets vidneværdi; men netop ud fra internationale betragtninger kunde man tilføje, at dette vel i særlig grad havde været ønskeligt overfor serier fra de baltiske provinser (Reval, Riga), som i hvert fald periodevis var hovedleverandør af importeret korn, og hvor prisudviklingen næppe helt har haft samme forløb ned gennem 1600-tallet, som f. eks. i Danzig, Königsberg eller Lübeck.

E. Ladewig Petersen